

C r i t i c s P o i n t

Γωγιού, Δημόπουλου, Εὐκλείδη:
Τὸ Λυκόφως τῶν Χρεῶν,
ὄπερα-παράφραση σὲ μουσικὴ Βάγκνερ!

29/2017.

τοῦ ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ.

Ο ΤΙΤΛΟΣ ΚΑΙ Η ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ τοῦ ὁμωνύμου θεάματος-ἀκροάματος, ἐναρκτηρίου ἔργου τῆς Ἐναλλακτικῆς Σκηνῆς τῆς Λυρικῆς, ἐστίασαν τὴν προσοχή μου στὴ διπλῆ; διαφορούμενη; ἀμφισήμαντη; (ὅπως ἀγαπᾶτε) σημασία τῆς λέξεως *χρέος*: 1) χρηματικὴ ὀφειλή, συνήθως μεγάλη καὶ δυσβάστακτη, λ.χ. τὸ ἀνίατο (ὅπως πικρὴ, συλλογικὴ τε καὶ ἀτομικὴ συγκυρία διδάσκουν) καὶ κακόηθες νεόπλασμα ποὺ πλήττει τὴν Ἑλλάδα τοῦ 21ου αἰ. 2) Κάτι ποὺ αἰσθάνεται κανεὶς ἐκ βαθέων ὡς ἱερὸ καθήκον, λ.χ. πρὸς τὴν πατρίδα, τὴν ἰδεολογία, ἀκόμη καὶ τὴ θρησκεία (πλὴν Ἰσλάμ...), παρ' ὅλες τὶς ἐνστάσεις πρὸς τὸ θεσμό, ἢ ἐκούσια θυσία ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν, ἢ καὶ ἀτόμων. Ἀποδίδουμε στὸν τίτλο τοῦ ἔργου τὴ δεύτερη σημασία: προφανῶς ἂν οἱ συνυπογράφωντες τὸ ἔργο ἐννοῦσαν μόνον τὴν πρώτη, θὰ τὸ τιτλοφοροῦσαν *Τὸ... Λυκαυγὲς τῶν Χρεῶν*. Διότι ἀπὸ τὴ μία καὶ μοναδικὴ περικοπὴ του ποὺ θυμοῦμαι (ἀπὸ τὶς 395.000.000.000 € στὶς 324.000.000.000 €, σήμερα 10 Ὀκτ. 2017, ὥρα 2.08 π.μ. σκαρφάλωσε ξανά στὰ 331.891.152.750 €). *E scusate s' e poco!* (ἰταλικά: συγγνώμη ἂν εἶναι λίγα...). Εἶχα ἤδη δεῖ τὸ ἔργο καὶ συντάξει τὴν ἀνωτέρω παράγραφο, ὅταν ἄρχισα νὰ διαβάζω τὰ ὑψηλοῦ ἐπιπέδου κείμενα τοῦ προγράμματος (κρατῆστε το στὴ βιβλιοθήκη σας!) τοῦ Χαράλαμπου Γωγιού *Ὁ κύκλος τοῦ χρέους*, μὲ εἰδικὴν ἀναφορὰ (σσ.15-16) στὴν «ἐννοια τοῦ Χρέους», ποὺ χαρακτηρίζον-

τάς την ὡς δεύτερο «ἀπὸ τοὺς δύο ἄξονες» πού στήριξαν τὸ ἐγχείρημα, προδίδει ἀσφαλῶς, πλήρη ἐπίγνωση τῆς διττῆς σημασίας τῆς λέξεως.

Ἡ τριπλῆ συμπαραγωγή (στὸν τίτλο παραθέτουμε ἀλφαβητικὰ τὰ ἐπώνυμα τῶν δημιουργῶν) ἐπιβάλλει ἀφ' ἑαυτῆς τὴν ἀντιμετώπισή της μὲ ἄκρα σοβαρότητα καὶ σεβασμὸ καὶ μόνον ἐπειδὴ τόλμησε νὰ θίξει τὸ πιὸ ἐπώδυνο καὶ, φοβουῖμαι, ἐπικαιρο *ad infinitum*, θέμα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας μετὰ τὸ 1821, χωρὶς νὰ τὸ εὐτελίσει στὸ παραμικρὸ καὶ ἐπιλέγοντας τὸ τέλος πού ὅλοι γνωρίζουμε ὅτι μόνον εὐτυχές δὲ θὰ εἶναι. Ἦδη βγαίνοντας ἀπὸ τὸ θέατρο, εἶχαμε τὴ ζωνερὴ αἴσθησι, ὅτι θὰ ἦταν τοῦλάχιστον ὀλισθηρὸς, ὁποιοσδήποτε παραλληλισμὸς τοῦ ἔργου, μὲ κάθε ἄλλο γνωστὸ εἶδος μουσικοῦ θεάτρου, ὄπερα. μιούζικαλ ἢ ἐπιθεώρηση. Αὐτὴ ἢ «ὄπερα-παράφραση» ὅπως εὐστοχα καὶ φρόνιμα τὴ χαρακτηρίσεν ἢ τριάδα, (ὄντως...ὁμοουσία καὶ ἀδιαίρετη!) ἐνδεχομένως ἐγκαινιάζει νέο εἶδος, πού εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον νὰ βρεῖ μιμητὲς τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου—παρὰ τίς ἄφθονες ἐπὶ μέρους ἐπιφυλάξεις πού μπορεῖ νὰ ἔχει κανένας. Ἄλλωστε, πιστεύουμε ὅτι ὅλες ὑπόκεινται σὲ ἀναθεωρήσεις εὐνοϊκότερες γιὰ τὸ ἔργο—θὰ τίς δοῦμε ἄλλωστε.

Ἀρχίζουμε μὲ τὸ εὐρηματικότερο, ὡς πλοκὴ καὶ λογοτέχνημα κείμενο τοῦ Δημήτρη Δημόπουλου, πάνω στὴν ἰδέα τοῦ Ἀλέξανδρου Εὐκλείδη. Συντόμευση 30' τὸ πολὺ θὰ εὐνοήσει ἀφάνταστα τὴ σκηηνικὴ ροή: μπορεῖ νὰ ἀρχίσει ἀπὸ τὸ μακροσκελέστατο «προσκλητήριο τῶν ἠρώων» πού περιλαμβάνει ὀνόματα ἀπὸ ἀπλῶς ἀτυχῆ ὡς ἐξοργιστικὰ διότι ἀναφέρονται αὐτοὶ ἀκριβῶς πού ἀπεργάστηκαν τὸν ὄλεθρό μας, καταλήγοντα σὲ *unhappy end* —τὴν πτώση τοῦ Ἱεροῦ Βράχου τῆς Ἀκροπόλεως, κατ' ἀντιστοιχία μὲ τὴ βαγκνερικὴ Βαλχάλλα: Παραθέτω ὅσα θυμοῦμαι καὶ ὅσα πρόλαβα νὰ σημειώσω, κατὰ σειρὰ χρονολογικὴ:

1. Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος (ἢ ἀφιερωμένη σὲ δαῦτον, Φλογέρα τοῦ βασιλιά, στίγμα στὸ κλέος τοῦ Παλαμᾶ), ὁ στυγνὸς ὀφθαλμορύκτης ὄχι μόνον τῶν 14.000 Βουλγάρων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ μεγάλο ἱστορικὸ καὶ θαυμαστὴ του Γουσταῦο Σλουμπερτζέ [Gustave Schlumberger, 1844-1929], μετὰ τὸ 1020, 200.000 Γεωργιανῶν ἀγροτῶν, πού πολέμησαν ἐναντίον του, ὅταν οἱ διάδοχοι τοῦ γεωργιανοῦ εὐνοουμένου του Δαυῖδ Κουροπαλάτη, ἀρνήθηκαν

νά τοῦ ἐπιστρέψουν περιοχὴ πού τοῦ εἶχε «δανείσει». Παραπέμπει στὸν Ἄραβα ἱστορικὸ «Ἰαχία»¹, σελ. 577.

2. Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος (1791-1865), κατὰ Βικιπαίδεια «μιὰ ἀπὸ τίς περισσότερο ἀμφιλεγόμενες προσωπικότητες τῆς Ἐπανάστασης». Παρατίθενται πλῆθος σχολίων κατὰ (κυρίως) καὶ ὑπέρ.
3. Μάνος Χατζιδάκις (1925-1994): ὡς προικισμένος τραγουδοποιὸς πού δὲν ἔγινε ποτὲ μεγάλος συνθέτης καίτοι μποροῦσε νὰ γίνεи, μάλιστα. Ὡς ἥρωας τοῦ Γένους ὅμως;
4. Καραμανλῆδες, πρεσβύτερος (ἀντιπαροχή....) καὶ νεότερος.
5. Μητσοτάκης, Κωνσταντῖνος. Ἴσως, ἀλλ' ἔχασε τὸ βαπόρι...
6. Χρῆστος Λαμπράκης. Μόλις ἄρχισε νὰ ἀπασχολεῖ τὴν Ἱστορία... *Post mortem* σίγουρα, μαστροχαλαστής καὶ Μεγάρου καὶ ΔΟΛ...
7. Ἀντώνης Σαμαρᾶς. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του πούλησα (ΕΝΦΙΑ γὰρ) τὸ πατρικὸ ὅπου ἔζησα 62 χρόνια. Θέλει καὶ λιβανωτοὺς ἀπὸ πάνω;

Δὲ θυμοῦμαι (ἄμποτε νὰ σφάλω!) νὰ ἄκουσα τὰ ὀνόματα τῶν Ἄρη Βελουχιώτη (1905-45) καὶ Ἀλέξανδρου Παναγούλη (1939-1976); Φαντάζομαι ὅμως τί ἴσως τράβηξε ὁ κ. Δημόπουλος συντάσσοντας τὸ «προσκλητήριο τῶν ἡρώων» (ποιούς νὰ βάλω, ποιούς ν' ἀφήσω;) Ἡ συντομία ἀναζητήθηκε κυρίως στὸν μακροσκελῆ τελικὸ μονόλογο τῆς Βρουγγιλῆς Ὀπωσδήποτε γενικὰ τὸ κείμενο καὶ καλογραμμμένο εἶναι, καὶ αἴσθησις τῆς σκηνης (διαλείπουσα, εἶναι ἢ ἀλήθεια) διαθέτει, καὶ *suspense* καὶ παρρησία: ποιὸς δὲν ἀναγνωρίζει στὸν Σωτήρη-Προδότη, ὕστερα βέβαια, ἀπὸ μαγικὸ φίλτρο (θυμίζει...Τριστάνο) πού τὸν πότισαν, τὸν Ἀλέξη Τσίπρα; Ὁ ὁποῖος εὐστοχα παραλληλίζεται μὲ τὸν Ἀνδρέα Παπανδρέου πού προφανῶς ἐννοεῖ τὸ γιὸς καὶ πατέρας καὶ ἐραστής. Τί ἄλλο εἶναι παρὰ ἐπανάληψη τοῦ παπανδρεϊκοῦ κόλπου παραπλανήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ

¹ Βλ. Gustave Schlumberger: *Βασίλειος Β' ὁ Βουλγαροκτόνος. Αὐτοκρατορικοὶ χρόνοι*, μτφρ. Ἰωάννου Λαμπρίδου, ἀ.χρ.. ὅπου περιγράφεται ὅλη ἡ ἀσύλληπτη κτηνωδία του, σὲ πλεῖστες περιπτώσεις καὶ κυρίως (σσ. 575-77) στὴ γεωργιανὴ ἐκστρατεία (1020-22). Πηγὴ τοῦ Σλουμπερζέ, πού θεωρεῖ ἀξιόπιστη καὶ παραθέτει συχνὰ, ὁ Χριστιανὸς Ἄραβας γιατρὸς καὶ ἱστορικὸς «Ἰαχία», προφανῶς ὁ Yahya of Antioch (Γιαχιά ὁ ἐξ Ἀντιοχείας, θ. περ. 1066), συνεχιστῆς τῶν Χρονικῶν τοῦ Εὐτυχίου, κατὰ τὸ διάστημα 938-1034. Ὁ Σλουμπερζέ ἀπογυμνώνει τὸ Βουλγαροκτόνο σὲ ὅλη τὴν ἀσύλληπτη θηριωδία του.

λαοῦ; «Μιὰ καὶ πέτυχε ἡ πρώτη συνταγή, τί νὰ γυρεύουμε ἄλλες;» σίγουρα σκέφτηκαν οἱ ἀφεντάδες μας. Εὐστοχη ἢ ταύτιση τῆς Βρουγχίλδης μὲ τὴν πολύπαθην Ἑλλάδα, μάνα τῶν κατὰ Μπόστ Πειναλέοντος καὶ Ἀνεργίτσας, ἐδῶ ὅμως σὲ ἄλλη διάσταση, δίχως τίποτε τὸ κωμικό. Εὐστοχος καὶ δυνητικὰ σκηνικότερος, ὁ χωρισμὸς τοῦ κειμένου σὲ ἐνότητες. 1. Ἀρχή (δὲ σημείωσα τίτλο). 2. Ἡ ἐκλογικὴ διαδικασία (ὀπτικὴ ταύτιση Ἀνδρέα Παπανδρέου καὶ Τσίπρα) 3. Στὰ Βαρβαρένια Ἀλώνια. Β' ΜΕΡΟΣ: 4. Εἴσοδος Μέρτεν μὲ τὴν ὁμιλοῦσα προτομὴ τοῦ Μέττερνιχ. 5. Ἑορτασμὸς Ἀραβῶνων 6. Κατάθεση στεφάνου. 7. Προσκλητήριο Ἡρώων κ.λ.π.

Ἄθλος Γωγιοῦ, ἡ μεταγραφὴ τῆς βαγκνέρειας παρτιτούρας γιὰ 9 μουσικούς (9 ὄργανα): βιολί, βιολοντσέλο, κοντραμπάσο, φλάουτο, ὄμποε, ἀγγλικὸ κόντρο, κλαρινέτο, κόντρο πιάνο καὶ κυρίως ἡ προσαρμογὴ τοῦ αὐτονόητα ἀσχετοῦ ἐλληνικοῦ κειμένου πάνω στὸ βαγκνέρειο (φωνητικό). Προσυπογραφόμενη παρατήρηση συναδέλφου: λιγότερο θὰ μοχθοῦσε γράφοντας δική του μουσική! Ἀνεπίληπτη, ρέουσα, νοηματικότερα ἄμεσα προσλήψιμη, σὲ συγκρατημένη δυναμικὴ ἢ διεύθυνσή του, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους. Διακρίναμε ὅλα τὰ βαγκνέρεια ἐξαγγελτικὰ μοτίβα, ἀλλὰ κανένα ἐλληνικὸ παράθεμα πλὴν τοῦ Ἡ Ἑλλάδα ποτέ δὲν πεθαίνει, ὅπως ἐν παρόδῳ. Ἀνάλογα ἐγκωμιάζουμε καὶ ὅλες ἀνεξαιρέτως τίς φωνές, ὁμοιογενεῖς ὡς ματιέρα καὶ ἠχόχρωμα, μὲ διαυγέστατη λεκτικὴν ἄρθρωση, ἀλλὰ καὶ ὅλες, περιέργως, σὲ ἐντάσεις ὑψηλές, ἀσύμβατες μὲ τὴν ὀργανικὴ πλαισίωση: χρησιμοποίησαν μικρόφωνα; Ξεχώρισαν ἡ Τζούλια Σουγλάκου (ιδεώδης Βρουγχίλδη-Ἑλλάδα), ὁ Δημήτρης Πακσόγλου (Σωτήρης), ὁ Μέρτεν (Ἀποστόλου; Μαγουλάς; πῶς νὰ ξεχωρίσεις ποιὸν, ἔτσι μεταμφιεσμένο σὲ μακρυμάλλη; τὸ πρόγραμμα ἀποσιωποῦσε ἡμερομηνίες τῶν παραστάσεων πού μετέχει καθένας!), καὶ κυρίως ὁ Γιάννης Γιαννίσης, μὲ ιδεώδη λεκτικὴ ἄρθρωση καὶ μεστὸ τίμπρο, ἀλλὰ καὶ γιὰ πλήρη ὑποκριτικὴ μεταμόρφωση, σὲ τρεῖς ρόλους ὅπως διαφορετικούς (Ἐκσυγχρονισμὸς, Γέρος Μέττερνιχ). Ὅμοίως ἐγκώμια ἀξίζουν οἱ Μυρτὼ Μποκολίνη, Φωτεινὴ Κωστοπούλου, Εἰρήνη Καραγιάννη, σὲ 7 τρεῖς ρόλους (Λογική, 3 Σουλιώτισσες, 3 Μελίνες).

Μέγιστο εὔγε στὸ σκηνοθέτη Ἀλέξανδρο Εὐκλείδη, πού εἶχε τὴν Ἴ δ έ α τοῦ ἔργου καὶ φυσικὰ ὑπέγραφε μιὰν εὐστροφη σκηνοθεσία, τὴν ἐμπνευσμένης κινητικότητος καὶ κυρίως ρυθμοῦ τῆς, σὲ δύο ἐπίπεδα πάνω στὰ εὐφάνταστα κοστούμειο καὶ τὸ λιτὸ σκηνικὸ (Κωνσταντῖνος

ΓΩΓΙΟΣ, ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ, ΕΥΚΛΕΙΔΗΣ: -**5**- Τὸ Λυκόφως τῶν..Χρεῶν, ὄπερα-παράφραση.

Ζαμάνης) μὲ τὶς ὁμοιόμορφες προτομές «ἡρώων» ὄλων στὸ ἴδιο καλοῦπι, ὅπως πετᾶ κάποια στιγμή Βρουγγίλδη.. Ἄπλό, θελκτικότετα ξύλινο, θύμιζε λίγο Μουσεῖο Ἀκροπόλεως. Λειτουργικότετοι φωτισμοί: **Μελίνα Μάσχα**. Ἰδέστο το, διαγράφοντας κάθε προκατάληψη: θὰ ἀρχίσει νὰ λειτουργεῖ μέσα σας, μετὰ τὴν παράσταση. Ἐπὶ πλέον «ὀδοιπορικά» λόγῳ Φαλήρου: 15 € (σύνολο ὡς τώρα, 49+15= 64 €) χρεῶνῳ, ὡς τώρα στὸ ΚΠΠΣΝ (Εναλλακτικὴ Σκηνή, Κυριακὴ, 8.10.2017· α' ἐκτ. 6.10.2017).

Ἐξωμουσικὸ Ὑ.Γ: αἶσχος στὰ ΜΜΕ πὸ ἀγνοοῦν τὴν ἤδη 6ῆμερη ἀπεργία πείνης 5 γυναικῶν-μελῶν (4 συνταξιοῦχοι) τοῦ ΕΔΟΕΑΠ, ἀσφαλιστικοῦ ταμείου τῶν δημοσιογράφων, ὅπως καὶ ὁ ὑπογράφων, πὸ ἐπὶ 1½ χρόνῳ, σιγασκοτῶνει σαδιστικότετα ἡ κυβέρνηση: τὸ τραγικότερο συμβάν σὲ 103 χρόνια δημοσιογραφικοῦ συνδικαλισμοῦ!

Λέξεις: 1152+79 (ὑποσημ.)= 1236.